

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47

Aralık 2016 December 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI VE YAŞAM DOYUMUNUN
KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİSİNİ YORDAMA GÜCÜNÜN İNCELENMESİ
AN INVESTIGATION OF PREDICTIVE POWER OF PSYCHOLOGICAL BIRTH ORDER AND LIFE
SATISFACTION ON CAREER DECISION MAKING SELF-EFFICACY IN UNIVERSITY STUDENTS**

Oğuzhan KIRDÖK**

Pervin Büşra ALİBEKİROĞLU***

Öz

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sırası ve yaşam doyumlarının kariyer kararı verme yetkinlik beklentisi düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemek ve öğrencilerin kariyer kararı verme yetkinlik beklentisi düzeylerini cinsiyet, yaş, okunan bölüm durumlarına göre karşılaştırmaktır. Araştırmaya Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinde farklı bölümlerde okuyan 277 öğrenci katılmıştır. Araştırmada verileri elde etmek amacıyla Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Psikolojik Doğum Sırası Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde ise t testi, tek yönlü varyans analizi ve regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Analizler sonucunda yaşam doyumunun kariyer kararı yetkinlik beklentisi üzerinde yordayıcı olduğu görülmektedir. Ayrıca psikolojik doğum sırasının ilk çocuk ve tek çocuk alt boyutlarının kariyer kararı yetkinlik beklentisi yordayıcısı olduğu ancak ortanca ve son çocuğun yordayıcı olmadığı bulunmuştur. Araştırma bulguları yaşa ve cinsiyete göre kariyer kararı yetkinlik beklentisinin farklılaşmadığını göstermektedir. Bununla birlikte öğrencilerin okuduğu bölümlere göre kariyer kararı yetkinlik beklentisinin İşletme ve İlahiyat bölümleri arasında farklılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi, Psikolojik Doğum Sırası, Yaşam Doyumu.

Abstract

The purposes of this study is to examine whether psychological birth order positions and life satisfaction predict university students' career decision making self-efficacy, and to compare career decision making self-efficacy of university students according to gender, age and department. The sample of the study consisted of 277 university students from Osmaniye Korkut Ata University. Career decision making Self-efficacy, Psychological Birth Order Inventory and Satisfaction with Life Scale were used to collect data. Regression analysis, t-test and one-way variance of analysis were used to analyze the data. According to findings, life satisfaction predicts university students' career decision making self-efficacy. Additionally, to psychological birth order, first born and only child positions predict university students' career decision making, self efficacy but psychologically middle born and the youngest positions predict not. It is found that there are not significant differences in Career decision making, self-efficacy among university students according to gender and age. On the other hand, there are significant differences in Career decision making, self-efficacy between Business Administration and Theology Students.

Keywords: Career Decision Making Self Efficacy, Psychological Birth Order, Life Satisfaction.

1. GİRİŞ

İnsan hayatında kariyerin önemi her zaman dikkatleri çeken bir konu olmuştur. İnsanlar yaşamları boyunca birçok kararlar verirler. Bu kararların en önemlilerinden biri de kariyerlerine yönelik kararlardır (Gati ve Tal, 2008). Yaşamın büyük bir kısmını kapsayan mesleğin seçimine yönelik yetkinlik inancının insan hayatındaki yeri de özellikle üzerinde durulan bir konudur. Bandura (1997) yetkinlik beklentisini başarı elde etmek için gereken yolu uygulamak ve düzenlemek için bireyin yeteneklerine inancı olarak adlandırır.

Çeşitli araştırmalarda Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi (KKYB) ile farklı değişkenlerin ilişkileri araştırılmıştır. Öztemel'in (2012) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada kariyer karar verme yetkinlik beklentisinin tek başına kariyer kararsızlığının anlamlı yordayıcısı olduğu bulunmuştur. KKYB ile farklı değişkenlerin ilişkisinin meta analiz tekniği kullanılarak incelendiği bir başka araştırmada elde edilen sonuçlara göre cinsiyet, ırk, özsayı, kariyer gücü gibi değişkenler KKYB'yi anlamlı derecede etkilemezken; özsayı, mesleki kimlik, akran desteği, mesleki sonuç beklentisi, kariyer kararı değişkenlerini anlamlı bir şekilde etkilediği belirtilmiştir (Choi, Park, Yang, Lee, Lee ve Lee, 2011). Taylor ve Betz (1983), kariyer kararı verme davranışında, bireyin karar becerilerindeki güven eksikliği, açık bir mesleki kimlik duygusu yetersizliği ve meslek seçiminde karşılaşılan dışsal engeller gibi geçmiş olaylar etkili olduğundan, bunların, kariyer karar vermede yetkinlik beklentisiyle ilişkili olabileceğini ifade etmektedirler.

* Bu çalışmanın sonuçları Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi, 2016 sözel bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd.Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Anabilim Dalı

*** Psikolojik Danışman, Osmaniye Milli Eğitim Müdürlüğü

KKYB ile algılanmış kariyer seçenekleri zenginliği ve yetenek puanları arasındaki ilişkiye matematik puanları üzerinden bakıldığında yetkinlik beklentisinin üniversiteye giriş sınavlarında, kız öğrenciler için önemli bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır (Özyürek, 2002). Ayrıca KKYB üzerinde psikolojik iyi oluşun önemli bir etkisinin olduğu ve iki değişken arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Özden, 2014).

Alan yazın incelendiğinde dikkat çeken nokta KKYB'ne psikolojik doğum sırasının (PDS) etkisinin incelendiği araştırmalara pek fazla rastlanmamış olmasıdır. Adler (1996), aynı ailede bile olsa her çocuğun çevresinin tamamen kendine özgü bir atmosferle sarılıp kuşatıldığını belirtmiştir. Adler bu duruma örnek olarak; ilk çocuğun önce bütün dikkatleri üzerinde topladığını, ikinci çocuk dünyaya gelir gelmez tahtından aşağıya edildiğini; bu trajik duygunun çocuğun idealini kurmasında rol oynadığını ifade eder. Aynı şekilde ikinci çocuk da kendisini bir rakip karşısında gördüğü için kendisini yarış içinde hisseder.

PDS; çocukların ailede kendilerini nasıl algıladıkları ve buna göre kendilerini konumlandırmalarıdır (Stewart, Stewart ve Chambell, 2001). Adler PDS ile doğum sırasını kastetmemektedir. Burada kastedilen aslında çocukların hangi özelliklere sahip olduğudur. Belirli bir süre yalnız olduğu için ilgi odağı olmaya alışmış ilk çocuk ikinci çocukla birlikte sevilmediğini düşünür. Tekrardan ilgi çekmeye çalışır. Bunun yanında sorumluluk duygusu gelişmiştir ve yardımseverdir. Arada sıkışmış olan ortanca çocuk uyumlu olmasının yanında aile içinde problemler olabilir. Sevilmediğini hisseder. Ailede büyük çocuk haklarından ve küçük çocuk ayrıcalığından faydalanamaz. Ailenin hep bebek kalan üyesi olan son çocuk kendisini herkesin en zayıfı gibi hisseder ve diğerlerini kendisinden daha yetenekli görür. Aşağılık duygusu geliştirebilir. İşleri başkasının yapmasını bekler ancak karar verip sorumluluk alabilir. Tek çocukta ise yetişkinlerinin kendisinden daha yetenekli olduğu düşündüğü için beceriksizlik duygusu oluşabilir. Benmerkezci bir grup olan tek çocuk şımartılmıştır ve istedikleri olmazsa kendisini haksızlığı uğramış hisseder (Corey, 2008).

Adler'in görüşleri dikkate alındığında psikolojik doğum sırasının kariyer kararı yetkinlik inancının üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan PDS'nin KKYB üzerindeki etkisinin incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. PDS ile KKYB ilişkisinin araştırılmasına yurt içinde yalnızca Altınay'ın (2015) çalışmasında rastlanmıştır ve kendini doğru değerlendirme ile PDS alt boyutları arasında negatif düşük ve orta düzeyde, mesleklerle ilgili bilgi toplama alt boyutları arasında pozitif düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğunu dair sonuçlara ulaşılmıştır. PDS'nin kişilik ve aile atmosferi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada (Stewart, Stewart ve Campbell, 2001) her iki değişkenin de psikolojik doğum sırası ile ilişkili olduğu ancak aile atmosferi değişkeninin kişilik özelliğine göre psikolojik doğum sırası değişiminin daha büyük oranda olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca büyük çocuk ölçeğinde başarı vurgusu, düzenlilik ortaya çıkarken, ortanca çocukta genel fonksiyon bozukluğu; en küçük çocukta dikkat ve farkındalık ihtiyacı yordandırmıştır. Tek çocuk ise yakın ilişki için ihtiyaçların azalması, bağımsızlık yoksunluğu, kontrollü aile çevresi ile açıklanır.

KKYB'ne yaşam doyumunun etkisinin incelendiği araştırmalara ise araştırmanın etkisi incelenen diğer değişkenine oranla daha sık rastlanmaktadır. Özellikle yurt dışı araştırmalarında kariyer konuları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye önem verilmiştir. Ancak yaşam doyumu ile kariyer konuları hakkında çeşitli araştırmalar yapılsa da kariyer yetkinlik inancı ile ilişkisinin araştırıldığı çalışmalara pek rastlanılmamıştır. Bu konuda yapılan az sayıda araştırmalardan biri olan Meksika kökenli Amerikalı üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada (Watson, Jimenez ve Ojeda, 2014) bağımsız benlik algıları, algılanan eğitim engelleri ve kariyer kararı yetkinliğinin yaşam doyumunda rolünü incelemek için sosyal bilişsel teori kullanılmıştır. Araştırma sonucunda daha çok bağımsız benlik algısı, daha yüksek KKYB ve daha az eğitim engelleri; daha yüksek yaşam doyumunu göstermiştir. Koyuncu (2015) tarafından yapılan yaşam doyumunun alt boyut olarak yer aldığı bir araştırmada KKYB'nin yordayıcıları olarak kaygı ve öznel iyi oluş incelenmiş ve KKYB alt boyutları ile öznel iyi oluş alt boyutları arasında olumlu bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu çalışmada yaşam doyumunun KKYB'nin önemli yordayıcılarından olduğu görülmüştür.

Bireylerin kariyerlerine yönelik seçim davranışlarını etkileyen bireysel özelliklerden biri de cinsiyettir (Brown ve Lent, 2005). Hackett ve Betz (1981) kadınların geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin algılarının, yetkinlik beklentisini arttırmaya yarayan dört kaynaktan bilgi edinmelerini engellediği düşüncesinden yola çıkarak, kadınların yetkinlik beklentisinin daha düşük olabileceğini ifade etmektedirler. Sosyal bilişsel kurama göre yaşla birlikte öğrenme yaşantılarının artmasıyla yetkinlik beklentisi de artmaktadır (Bandura, 1997; Lent, 2005). Ayrıca çeşitli araştırmalarda okunulan bölümün yetkinlik beklentisi açısından farklılıklar oluşturduğuna yönelik bulgular vardır (Uçgun, Uçgun ve Üzüm, 2015).

KKYB'nin mesleki yönelimde önemli bir değişken olduğu düşünüldüğünde ve alan yazın incelendiğinde yaşam doyumunun ve PDS'nin bu kavram açısından önemli bir değişken olduğu tahmin

edilmektedir. Bu çalışmanın birinci amacı üniversite öğrencilerinin KKYB düzeylerini PDS ve yaşam doyumlarının yordayıp yordamadığını incelemektir. İkinci amacı ise öğrencilerin KKYB'ni cinsiyet, yaş, okunan bölüm durumlarına göre karşılaştırmaktır. Bu araştırmanın sonuçlarının üniversite öğrencilerinin KKYB ve bununla ilişkili örüntülerin belirlenmesine, KKYB'nin yapısını anlamamızı sağlayacak literatüre kuramsal katkılar sağlayacağı beklenmektedir. Ayrıca bu araştırmanın KKYB'sinde cinsiyet, yaş, okunan bölüm durumlarının ilişkisini anlamamızı sağlayacağı literatüre ve gelecek araştırmalara yönelik bilgiler kazandıracağı beklenmektedir. Böylece psikolojik danışmanların öğrencilerinin KKYB'lerini geliştirmelerine yönelik kariyer psikolojik danışma yaparken yardımcı olacak bilgiler sunması beklenmektedir.

Bu nedenle bu çalışmanın KKYB'ne yaşam doyumunu ve PDS'nin etkisinin ortaya konulması açısından alan çalışanlarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinde çeşitli bölümlerde okuyan 277 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 114'ü kız (%41.2), 163'ü ise erkektir (%58.8). Üniversitede Muhasebe, İnşaat Teknikerliği, İlahiyat, İnşaat Mühendisliği, Türk dili ve edebiyatı ile İşletme bölümlerinde okuyan öğrencilerin yaşları 17 ile 41 arasında olup yaş ortalaması 20.42'dir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeği: Betz, Klein ve Taylor (1996) tarafından geliştirilen KKYBÖ-KF, üniversite öğrencilerinin kariyerleriyle ilgili kararlar verme sürecinde gerekli olan görevler konusunda kendilerini yetkin görme düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Türkçeye çeviri çalışmaları Işık (2010) tarafından yapılmıştır. KKYBÖ-KF, 5'li Likert tipi bir ölçektir. Toplam 25 maddeden oluşan ölçekte maddeleri toplamından bir toplam puan elde etmek mümkündür; yüksek puanlar yüksek düzeydeki kariyer kararı verme yetkinliğine işaret etmektedir. Ölçekten alınacak puanlar 25-125 arasında değişmektedir. Yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan 5 faktörlü yapının örneklem verisine iyi uyum gösterip göstermediğini anlamak amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi sonucunda $\chi^2 = 336.73$ (Sd = 246, $p < .01$) elde edilerek modelin iyi bir model olduğu kanıtlanmıştır. Buna ek olarak GFI (Goodness of Fit Index), CFI (Comperative Fit Index), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) ve SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) uyum indekslerinde yapılan hesaplamalarda GFI = .90, CFI = .90, RMSEA = .048 ve SRMR = .078 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .88 ve madde toplam puan korelasyonlarına ilişkin ranj ise .34-.62'dir (Işık, 2010).

2.2.2. Yaşam doyumunu ölçeği: Yaşam doyumunu ölçeği Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiş ve Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yaşam kalitesiyle ilgili beş maddeden oluşan tek boyutlu bir ölçektir. Ölçek 7'li likert tipi (1-kesinlikle katılmıyorum ile 7-tamamen katılıyorum) katılımın düzeyini ortaya çıkarmak için sorulur. YDÖ'ye göre yüksek puan, daha yüksek yaşam doyumunu gösterir. Puanlama 5 ile 35 arasında değişir. Geçerlik ve güvenilirlik açısından bakıldığında, ölçeğin iç tutarlılığı .87 ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .82'dir. (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin 1985). Yetim'in (1993) yaptığı çalışmada ise ölçeğin Türkçe uyarlamasının Cronbach-alfa iç tutarlılık katsayısı .86 ve test-tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenilirlik katsayısı .73 bulunmuştur.

2.2.3. Psikolojik doğum sırası ölçeği: Campbell, White ve Stewart (1991) tarafından bireyin psikolojik doğum sırasını belirlemek amacıyla geliştirilen Psikolojik Doğum sırası ölçeğinin Türkçeye uyarlanması Kalkan (2005) tarafından yapılmıştır. Psikolojik Doğum Sırası ölçeğinin 46 maddelik orijinal formunun uygulanması sonunda madde toplam puan korelasyonu çalışması yapılarak korelasyon katsayısı .20'nin altında kalan maddeler elenmiş ve envanter 42 maddeye düşmüştür. Bireylerin kendi kendine uygulayabileceği "evet" ve "hayır" şeklinde cevaplandırılacakları 42 maddelik testin, kadınlar ve erkekler için ayrı puanlama sistemi vardır. Envanter "Büyük Çocuk", "Ortanca Çocuk", "Küçük Çocuk" ve "Tek Çocuk" olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir alt ölçekteki madde sayısı farklı olduğundan, karşılaştırmayı kolaylaştırmak için ham puanlar (z puanı) standart puanlara çevrilir. En yüksek puan bireyin psikolojik doğum sırasını belirler. Psikolojik Doğum Sırası Envanterinin yapı geçerliği için yapılan faktör analizi sonucunda, kadınlar için varyansın %49.85'ini açıklayan dört faktör ve erkekler için varyansın %50.27'sini açıklayan dört faktör belirlenmiştir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kadınlar için .78 ile .89 arasında değişirken, erkekler için ise .77 ile .89 arasındadır. Envanterin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısıyla hesaplanan güvenilirliği ise kadınlar için .74 ile .86 arasında değişirken; erkekler için ise .65 ile .82 arasında hesaplanmıştır (Kalkan, 2005).

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada üniversite öğrencilerinin KKYB puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığı bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir. KKYB puanlarının yaş değişkenine göre

farklılaşp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu ve psikolojik doğum sırasının KKYB'ni yordayıp yordamadığının anlaşılması için ise çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu araştırmada önce üniversite öğrencilerinin KKYB, PDS ve yaşam doyumu istatistiksel olarak incelenmiştir. KKYB'nin yordanmasına ilişkin betimsel değerler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi ile Yaşam Doymu ve Psikolojik Doğum Sırası Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Min - Max	
Büyük çocuk	277	1.28	.22	1.00	2.00
Ortanca çocuk	277	1.82	.21	1.14	2.00
Küçük çocuk	277	1.49	.24	1.00	2.00
Tek çocuk	277	1.63	.23	1.00	2.11
Yaşam doyumu	277	22.31	6.80	5.00	35.00
KKYB toplam	277	98.21	13.87	54.00	125.00

Tablo 1'e bakıldığında öğrencilerin ölçeklerden aldıkları ortalamalar en çok olandan aza doğru sıralandığında KKYB ölçeğinin 98.21; yaşam doyumu ölçeğinin 22.31; psikolojik doğum sırası alt ölçeklerinden ortanca çocuğun 1.82; tek çocuğun 1.63; küçük çocuğun 1.49; büyük çocuğun ise 1.28 ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi ile Yaşam Doymu ve Psikolojik Doğum Sırası Puanlar Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6
1. Büyük çocuk	1					
2. Ortanca çocuk	-.08	1				
3. Küçük çocuk	.23	-.18	1			
4. Tek çocuk	.03	.51	-.09	1		
5. Yaşam Doymu	-.15	.25	-.22	.23	1	
6. KKYB	-.18*	.130	-.12	.21**	.40***	1

Tablo 2'ye bakıldığında KKYB toplam puanıyla yaşam doyumu arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bunun yanında KKYB toplam ile tek çocuk ve büyük çocuk arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. KKYB toplam ile küçük çocuk ve ortanca çocuk arasında anlamlı bir farklılık olmadığı için ilişki durumuna bakılmamıştır.

Yaşam doyumu ve psikolojik doğum sırasının KKYB'ni yordayıp yordamadığına ilişkin Çoklu Regresyon Analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	SH _B	β	t	p	İkili r	Kısmi R
Yaşam doyumu	.725	.119	.355	6.114	.000	.401	.348
Büyük çocuk	-8.079	3.441	-.133	-2.248	.020	-.179	-.141
Ortanca çocuk	-3.260	4.100	-.051	-.795	.427	.130	-.048
Küçük çocuk	-.457	3.298	-.008	-.139	.890	-.121	-.008
Tek çocuk	9.492	3.815	-.159	2.488	.013	.213	.149

$$R = .441 \quad R^2 = .194, \quad F = 13,083 \quad p < .001$$

Tablo 3 incelendiğinde yaşam doyumu, büyük çocuk psikolojik doğum sırası, ortanca çocuk psikolojik doğum sırası, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ve tek çocuk psikolojik doğum sırasının birlikte KKYB ile anlamlı bir ilişki ($R = .441$, $R^2 = .194$) gösterdiği gözlenmiştir ($F = 13.083$, $p < 0.01$). Söz konusu beş değişken KKYB'ndeki değişimin %19'unu açıklamaktadır.

Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi görece önem sırasına göre incelendiğinde KKYB'nin en güçlü yordayıcısının yaşam doyumu olduğu ($\beta = .355$), bunu sırasıyla tek çocuk ($\beta = -.159$), ve büyük çocuk ($\beta = -.133$) izlemektedir. Ortanca çocuk ve küçük çocuk olmanın yordayıcı değişken olmadığı bulunmuştur.

Tablo 4: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Faktör	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	Ss	t	P
KKYB	Kız	114	96.47	14.24	-1.760	.08
	Erkek	163	99.44	13.53		

Tablo 4’te görüldüğü gibi kız öğrencilerin puan ortalaması 96.47, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 99.44’ tür. KKYB puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan t testi sonuçlarına göre ise KKYB puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($t = -1.760$ $p > .05$).

Tablo 5: Öğrencilerin Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre n sayıları, puan ortalamaları ve standart sapmaları

Faktör	Yaş düzeyi	n	$\bar{x}$	Ss
KKYB	17-18	55	95.80	13,34
	19-20	138	98.93	13.67
	21 ve üstü	84	98.62	13.55
	Toplam	277	98.21	13.88

Tablo 5’te 17-18 yaş düzeyi aritmetik ortalamasının 95.80; 19-20 yaş aralığında 98,93 ve 21 yaş üstü aritmetik ortalamasının 98.62 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin KKYB puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
G.Arası	404.548	2	202.27		
G.İçi	52767.89	274	192.58	1.05	.351
Toplam	53172.43	276			

Öğrencilerin KKYB puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği Tablo 6’da görülmektedir ($F_{(2-274)} = 1.05$, $p > 0.05$). Başka bir ifadeyle öğrencilerin yaşlarına göre KKYB puanları anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Tablo 7: Öğrencilerin Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Bölüm Değişkenine Göre n sayıları, puan ortalamaları ve standart sapmaları

Faktör	Okunan Bölüm	n	$\bar{x}$	Ss
KKYB	Muhasebe	30	98.20	15.35
	İlahiyat	68	93.72	15.67
	İnşaat Müh.	47	101.04	11.40
	İnşaat Tek.	33	95.21	13.23
	Türk Dili	18	102.83	15.35
	İşletme	81	100.54	11.96
	Toplam	277	98.21	13.88

Tablo 7’de öğrencilerin okudukları bölümün KKYB puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 102.83 ile Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde olduğu, bu durumu 101.04 ortalamayla İnşaat Mühendisliği bölümünün takip ettiği en düşük puan ortalamasının ise 93.72 ile İlahiyat bölümünde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bölümlere göre KKYB puanlarında farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Puanlarının Bölüm Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları ve istatistiksel Değerler

Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
G.Arası	2869.91	5	573.98			
G.İçi	50302.52	271	185.62	3.09	.01	İşletme - İlahiyat
Toplam	53172.43	276				

Tablo 8’e bakıldığında KKYB puanlarının öğrencilerin okudukları bölüme göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. ($F_{(5-271)} = 3.09$, $p < .05$) KKYB puanları arası farkın hangi bölümler arasında

olduğunu belirlemek için yapılan scheffe testinin sonuçlarına göre İlahiyat ve İşletme bölümünde okuyanlar arasında anlamlı fark gözlenmiştir.

İlahiyat bölümünde okuyan öğrencilerin KKYB puanları ($\bar{x} = 93.72$), İşletme bölümünde okuyan öğrencilerin KKYB puanlarına ($\bar{x} = 100.54$) göre düşük sonucuna ulaşmıştır.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma sonucuna göre yaşam doyumu ve psikolojik doğum sırasının birlikte KKYB üzerinde etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte KKYB'ni çalışma kapsamında en çok etkileyen değişkenin yaşam doyumu olduğu söylenebilir. Bu durum kariyer yetkinliğinin kısmen bağlanma ve yaşam doyumu arasında aracılık ettiğini belirten Wright ve Perrone'nin (2010) çalışmalarıyla tutarlılık göstermektedir. Benzer sonuçlara bağımsız benlik algısı ve KKYB arttıkça yaşam doyumunun yükseldiğine dair verilere ulaşan Watson, Jimenez & Ojeda (2014)'nin çalışmalarında rastlanmıştır. Verbruggen ve Sels (2010), kariyer doyumu düzeyinin yaşam doyumu ile pozitif ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Jiang, Hu, Wang ve Jiang (2015) da KKYB ile yaşam doyumunun pozitif ilişkili olduğuna dair sonuca ulaşmışlardır. Kariyer kararsızlığının anlamlı bir şekilde yaşam doyumunun yordayıcısı olduğu da bir başka araştırmanın sonucudur (Jaensch, Hirschi and Freund, 2015)

Araştırmanın diğer bir sonucu, psikolojik doğum sırasının da KKYB'nin bir yordayıcısı olduğudur. Psikolojik doğum sırasının KKYB'ne olan etkisi üzerine pek fazla araştırma bulunmamaktadır. PDS ile KKYB ilişkisinin araştırılmasına yurt içinde yalnızca PDS alt boyutlarının hep birlikte kariyer kararı yetkinlik beklentisi ölçeğinin toplam varyansının yaklaşık %5'ini açıklayan Altınay'ın (2015) çalışmasında rastlanmıştır. Herndon'un (2012) KKYB ile PDS'nin ve yaşam stilinin ilişkisi üzerine yaptığı çalışmada KKYB ile yaşam stilinin etkenleri arasında bulunan anlamlı ilişkiye karşın KKYB ile PDS arasında anlamlı ilişkinin bulunmadığı ve PDS'nin KKYB üzerinde anlamlı bir yordama gücünün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. White, Campbell, Stewart, Davies & Pillington (1997) ise çalışmasında kariyer ilgi alanları alt ölçekleriyle PDS arasında anlamlı ilişki olduğuna dair bulgulara ulaşmışlardır. En yüksek ilişki kariyer ilgi alanları alt ölçeklerinden sosyal alanla büyük çocuk arasındadır. Küçük çocuğun bilim ve teknik alanlarıyla olan negatif ilişkisi, ortanca ve tek çocuğun ise ticaret alanı ile ilişki de dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada PDS'nin alt boyutlarından büyük çocuk olma boyutunun yaşam doyumundan sonra ikinci yordayıcı olduğu görülmektedir. Altınay'ın (2015) çalışmasında da benzer sonuç görülmektedir. En büyük çocuk (ilk çocuk), daha sorumlu, geleneksel ve rekabetçi olma eğilimindedir. İlk çocuklar için yetişkinlerin memnuniyeti ve onayı önemlidir. (Ashby, LoCicero & Kenny, 2003). İlk çocuğun ikinci çocuk gelinceye kadar yaşadığı ilgiyi tekrar elde etmek için çabaları ve büyük olmanın getirdiği sorumluluklarla oluşan yaşantı zenginliği yetkinlik beklentisini artırıyor olabilir. KKYB'nin diğer yordayıcı ise tek çocuk olma alt boyutudur. Tek çocuk, en büyük çocuk ile benzer özelliklere sahip olabilir (Corey, 2008). Tek çocuklar ailenin imkânlarını başkasıyla paylaşmak zorunda olmadıkları için başarı ve olumlu yaşantıları sayesinde yetkinlikleri daha gelişmiş olabilir. Ancak bu sonuçlara farklı olarak Altınay'ın (2015) çalışmasında büyük çocuk olma alt boyutu ile yetkinlik beklentisi arasında negatif ilişki bulunmuştur. Bu konuda yurt içinde az sayıda araştırmanın yapılmış olması sonuçların genellenebilmesini de zorlaştırmaktadır.

Araştırma bulguları yaşa ve cinsiyete göre KKYB'nin farklılaşmadığını göstermektedir. Benzer sonuçlar farklı çalışmalarda da bulunmuştur (Erkan, 2010; Sarı ve Şahin, 2014; Uçkun, Uçkun ve Üzüm, 2015). Bununla birlikte Betz ve Hackett (1981) KKYB ile kadın ve erkeklerin algılanan kariyer seçenekleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında geleneksel olan ve olmayan olarak meslekleri sınıflandırmıştır. Bu sınıflamada erkeklerin yetkinlikte her ikisinde eş değer olduğu; kadınların ise geleneksel mesleklerde yetkinliklerinin geleneksel olmayan mesleklere oranla yetkinliğinin daha yüksek çıktığı sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin okuduğu bölümlere göre KKYB puanları incelendiğinde İşletme ve İlahiyat bölümleri arasında farklılık olduğu görülmüştür. İlahiyat öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlikleri daha düşük bulunmuştur. İşletme bölümü yapısı gereği inovatif ve girişimcilik içerdiği için bu bölümü KKYB yüksek öğrenciler tercih ediyor olabilir ve (veya) eğitim sürecinde alınan dersler yetkinliği arttırmış olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada yaşam doyumunun KKYB üzerinde önemli bir yordayıcı olduğu fark edilmiştir. Bununla beraber psikolojik doğum sırasının da KKYB üzerinde bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. KKYB cinsiyet ve yaşa göre farklılaşmazken, bazı bölümler arasında farklılaşma bulunmuştur. Ancak çalışmada elde edilen bulgular, sınırlılıkları içerisinde değerlendirilmelidir. Öncelikle çalışmanın verileri Osmaniye Korkut Ata üniversitesinde okuyan öğrencilerden toplanmıştır. Sonuçların genellenebilirliği açısından benzer çalışmalar farklı üniversitelerdeki farklı bölümlerde okuyan öğrencilerden elde edilecek

verilerle desteklenmelidir. Ayrıca bu çalışmada cinsiyete göre bir fark bulunmamakla beraber geleneksel olan ve olmayan meslekler açısından cinsiyete göre farklılaşma olup olmadığını inceleyen araştırmalar daha doğru bilgiler verebilir. Üniversiteler aynı bölümün farklı sınıf düzeylerinde okuyan öğrencilerle ve henüz üniversiteye başlamamış ama belli bir tercih yönelimi oluşmuş öğrencilerle yapılacak çalışmalar KKYB'nin kaynağını ortaya koymada yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ADLER, Alfred (1996). *Yaşama Sanatı*, İstanbul: Say Yayınları.
- ALTINAY, Burçin (2015). *Lise Öğrencilerinde Psikolojik Doğum Sırası İle Mesleki Karar Verme Yetkinlik Beklentisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ASHBY, Jeffrey S., LOCICERO, Kenneth A. ve KENNY, M. Catherine (2003). "The Relationship of Multidimensional Perfectionism to Psychological Birth Order", *The Journal of Individual Psychology*, S.1, ss.10-42.
- BANDURA, Albert (1997). *Self Efficacy: The Exercise of Control*, United States of America: W.H. Freeman and Company.
- BETZ, Nancy.E. ve HACKETT, Gail (1981). "The Relationship of Career-Related Self Efficacy Expectations to Perceived Career Options in College Women and Men", *Journal of Counseling Psychology*, S.5, ss.399-410.
- BETZ, Nancy E., KLEIN, Karla L. ve TAYLOR, Karen M. (1996). "Evaluation of a short-form of career decision making self-efficacy scale", *Journal of Career Assessment*, S.1, ss.47-57.
- BROWN S. Douglas ve LENT R. William (2005). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, Hoboken, NJ: Wiley.
- CHOL, B. Young, PARK, Heerak, YANG, Eunjoo; LEE S. Ki, LEE, Yedana ve LEE, S. Min (2012). "Understanding Career Decision Self Efficacy: A Meta- Analytic Approach", *Journal of Career Development*, S.5, ss.443-460.
- COREY, Gerald (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (T.Ergene, çev). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- DIENER, Ed, EMMONS, Robert A., LARSEN, Randy J. ve GRIFFIN, Sharon (1985). "The Satisfaction with Life Scale", *Journal of Personality Assessment*, S.1, ss.71-75.
- GATİ, İtamar ve TAL, Shiri (2008). *Decision-making models and career guidance*. In J. Athanasou, & R. Van Esbroeck (Eds.), *International handbook of career guidance*, Berlin, Germany: Springer.
- HACKETT, Gail ve BETZ, Nancy, E. (1981). "A self-efficacy approach to the career development of women", *Journal of Vocational Behavior*, S.3, ss.326-339.
- HERNDON, Ronald, M. (2012). *The Relationship of Lifestyle and Psychological Birth Order with Career Decision Self Efficacy*, Atlanta: Georgia State University,
- IŞIK, Erkan (2010). *Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- JAENSCH, V.Katherina, HİRSCHİ, Andreas ve FREUND, P. Alexander (2015). "Persistent career indecision over time: Link with personality barriers, self efficacy, and life satisfaction", *Journal of Vocational Behavior*, s. 122-133.
- JIANG, Zhou, HU, Xiaowen, WANG, Zhongmin ve JIANG, Xuan (2015). "Career decision self-efficacy and life satisfaction in China: An Empirical Analysis", *Social Indicators Research*, ss.1- 8
- KALKAN, Melek (2005). "White-Campbell psikolojik doğum sırası envanterinin geçerlik ve güvenilirliği", *3P Dergisi*, S.3, ss.169- 174.
- KOYUNCU, Ahmet (2015). *Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisinin Yordayıcıları Olarak Kaygı ve Öznel İyi Oluş*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Mevlana Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖKER, Süreyya (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- LENT, Robert,W. (2005). "A social cognitive view of career development and counseling", In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, Hoboken, NJ: Wiley.
- ÖZDEN, Kadir (2014). *Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluşun Psikososyal Yordayıcılarının Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramı Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZTEMEL, Kemal (2012). "Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.2, ss.459-477.
- ÖZYÜREK, Ragıp (2002). "Kız ve erkek onbirinci sınıf öğrencilerinin kariyer yetkinlik beklentisi, kariyer seçenekleri zenginliği, akademik performans ve yetenekleri arasındaki ilişkiler", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, S.17, ss.19-32.
- SARI, S. Volkan, ve ŞAHİN, Mustafa (2014). "Lise son sınıf öğrencilerinin mesleğe karar verme öz-yeterliliklerini yordama da mükemmeliyetçilik özelliklerinin rolü", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.1, ss.238-250.
- STEWART, Alan, E., STEWART, Elizabeth, A. ve CAMPBELL, Linda F. (2001). "The relationship of psychological birth order to the family atmosphere and to personality", *The Journal of Individual Psychology*, S.4, s.363-387.
- TAYLOR, Karen M. ve BETZ, Nancy E. (1983). "Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision", *Journal of Vocational Behavior*, S.1, s.63-81.
- UÇKUN, C.Gazi, UÇKUN, Seher ve ÜZÜM, Burcu (2015), *Büro yönetimi ve yönetici asistanlığı öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ile mesleki sonuç beklentisi ilişkisi: KMYO Örneği*, Bildiri Kitabı, 14. Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresi.
- VERBRUGGEN, Marijke ve SELS, Luc (2010). "Social cognitive factors affecting clients' career and life satisfaction after counseling", *Journal of Career Assessment*, S.1, ss.3-15.
- WATSON, B. Pina, JİMENEZ, Natalia ve OJEDA, Lizette (2014). "Self construal, career decision self efficacy, and perceived barriers predict Mexican American women's life satisfaction", *The Career Development Quarterly*, S.3, ss.210-223.
- WHITE, Joanna, CAMPBELL, Linda, STEWART, Alan, DAVIES, Mardy ve PILKINGTON, Lloyd (1997). "The relationship of psychological birth order to career interests", *Individual Psychology*, S.1, ss.89-104.
- WRIGHT, Stephen, L ve PERRONE, Kristin M. (2010). "An examination of the role of attachment and efficacy in life satisfaction", *The Counseling Psychologist*, S.6, ss.796-823.
- YETİM, Ünsal (1993). "Life satisfaction: A study based on the organization of personal projects", *Social Indicators Research*, S.3, ss.277-289.